

MIRKO RAGUŽ

PUČKA ŠKOLA U VRATNIKU

Mirko Raguž
OŠ S. S. Kranjčevića
HR 53270 Senj

UDK:371(497.5)(091)
Stručni članak
Ur: 2000-04-08

Na temelju školske dokumentacije i drugih izvornih školskih dokumenata koji govore o senjskom školstvu, autor u ovome članku obrađuje problematiku pučkog školstva u Vratniku, Liskovcu, Senjskoj Dragi i Crnom Kalu. Oštra planinska klima znatnije je pridonosila i radu i djelovanju spomenutih škola, posebice kad je u pitanju pohađanje nastave, o čemu imamo vrlo malo sačuvanih dokumenata. Pa ipak, ovako sređena povijesna građa pridonijet će razumijevanju sveukupne povijesti školstva senjskoga kraja, koje svojim djelovanjem i bogatstvom daje značajniji pečat razumijevanju i poznavanju duge povijesti hrvatskog školstva u cjelini.

Pučka škola u Vratniku

Naselja Vratnik i Melnice pripadala su nekada kotaru Otočac, općina Brinje, a danas su gotovo jedinstvena cjelina, iako se katkad spominju odvojeno. U vrijeme vladavine austrijskoga cara Ferdinanda V. osnovana je pučka škola u Vratniku godine 1836.¹ Franz Bach u svojoj knjizi *Otočaner Regimentsgeschichte* spominje među ostalim i to da su do godine 1848. radile neke škole po Lici, a među njima i škola u Melnicama.² Prva polovica 19. stoljeća poznata je po otvaranju brojnih škola po Lici, odnosno u cijeloj Vojnoj krajini, svagdje gdje je bilo djece i volje mjerodavnih osoba po selima da pomognu školovanje te djece. Naime, osnovni su uvjeti za otvaranje škola djeca, prostor i učitelj. Međutim, baš

¹ A. CUVAJ, 1910, 251.

² F. BACH, 1855, 323.

u to vrijeme malo su se gdje mogla istodobno ostvariti sva tri uvjeta. Najčešće su se škole otvarale pa opet zatvarale ponajviše jer nije bilo učitelja. Prve su škole oskudijevale prostorom. Nastava se odvijala u malo većim seoskim sobama prilagođenim za okupljanje većeg broja djece. Katkad su nedostajale klupe i stolice pa su djeca sjedila na podu ili u improviziranim klupama. Rijetko su se gradile škole, pa tako za ovu u Vratniku ne znamo kada je prva zgrada sagrađena, odnosno u kojoj su zgradi djeca najprije pohađala nastavu. Kada je otvorena škola u Vratniku, pretpostavljamo da je to bilo u privatnoj kući i da se nastava održavala s dosta prekida. Prvi učitelj u Vratniku bio je Božo Maras.³ S uvođenjem narodnih škola od godine 1829. u njima nastava traje dvije godine uz novčanu pomoć općine, a na mjesta učitelja dolaze osobe iz naroda.⁴

Prema jednom ciljanom upitniku provedenom sedamdesetih godina ovoga stoljeća, na području Vratnika najstariji se mještani prisjećaju pripovijedanja da je školska zgrada izgrađena godine 1872. s desne strane ceste od Senja prema Žutoj Lokvi, nekih 200 metara zapadno od današnjega Društvenog doma. Zgrada

Sl. 1. Zgrada osnovne škole u Vratniku do godine 1965.

³ Župa Vratnik, u: *Zvona*, 1990, str. 3.

⁴ Školstvo u Lici do razvojačenja Vojne krajine, u: *Lički kalendar*, 1934, str. 115.

je imala jednu učionicu i učiteljski stan. U toj zgradi uz kasnije građevinske preinake nastava će se održavati sve do godine 1965.⁵

O prvim učiteljima ove škole vrlo malo znamo. O njima nije sačuvano gotovo ništa. Oko 1890. radio je učitelj Banić iz Kompolja, a uz njega i Marija Latković, te Ljubica Kalafatić i Katica Petričić. Ne znamo koliko se su dugo oni u ovoj školi zadržali.

Između dva rata radile su Lucija Sršić i Ivka Rukavina. Još se spominju Ivan Mesić i Zvonko Kerečin, koji je bio iz Zagreba. Glavne upute, kao i cjelokupna pedagoška dokumentacija, većinom su dolazile iz Beograda. Svjedodžbe završnih razreda pisale su se latinicom i ćirilicom. U mješovitim osnovnim školama između dva rata su se učili ovi predmeti: nauka o vjeri s moralnim poukama, narodni jezik, narodna povijest s najznamenitijim događajima iz opće povijesti, zemljopis tadašnje države s osnovnim poznavanjem drugih zemalja, računstvo s osnovima geometrije i geometrijskog crtanja, poznavanje prirode, praktična privredna znanja i umijeća, higijena, domaćinstvo, ručni rad muški i ženski s osobitom primjenom narodnih motiva, crtanje, lijepo pisanje, pjevanje i tjelesne vježbe po sokolskom sistemu.

Nešto prije Drugoga svjetskog rata od mjerodavnih školskih vlasti stizale su u sve pučke škole upute za otvaranje prvih razreda više narodne škole, a polazak u njih bio je obvezujući za one učenike koji su "dotične školske godine završili četvrti razred osnovne škole". Nalazimo podatak da je i u Vratniku bio peti razred osnovne škole godine 1939./40., ali nemamo podataka kada je otvoren. U nekim mjestima školski odbori nisu otvarali takve razrede zbog velikog siromaštva i pomanjkanja školskog prostora. Nakratko prije Drugoga svjetskog rata nastava se u Melnicama držala u kući Petra Biondića. Prema statističkim podacima iz školske godine 1939./40., kada je radila učiteljica Albina Lončar, školu je pohađalo 108 učenika u pet razreda. U petom razredu bilo je 14 učenika.⁶

Nakon Drugoga svjetskog rata uz velike se napore pokušava u osnovne škole uključiti što veći broj polaznika. I prije rata, a i za vrijeme rata, mnoga djeca do 14. godine bila su nepismena. Stoga se nastoji uz redovito školovanje organizirati i skraćeno, kako bi se opismenilo više malodobnika. Djeca ispod 9 godina upisivala su se u prvi razred, a starija od 14 godina uključivala su se u tečajeve za opismenjivanje. Osnovni je tečaj bio sastavni dio osnovne škole, a trajao je jednu školsku godinu. Uz svaku osnovnu školu gdje je bilo takve djece, uz redovit razred osnivao se i osnovni tečaj. Tako je bilo i u Vratniku sve do

⁵ Statistički podatci Osnovne škole Vratnik, *Školski muzej*, Zagreb, 1940.

⁶ Isto.

godine 1950., kada je na tom području nestalo nepismenosti (dopis br. 76/50 iz Pregleda rada na narodnom prosvjećivanju za lipanj 1950.).⁷

Godine 1946. Hrvatski državni sabor donio je odluku o obveznom sedmogodišnjem školovanju mada su mnoge škole oskudijevale prostorom i učiteljima (Okružni narodni odbor primorsko-goranski, prosvjetni odjel, br. 33609/1946.).

Školske godine 1945./46. za učiteljicu u Vratniku dolazi Miroslava Krišković, "to joj je prvo mjesto službovanja". Imenovao ju je učiteljicom 1. kolovoza 1945. Kotarski narodni odbor u Senju, na prijedlog Ministarstva prosvjete. Kotarski referent Ljudevit Fuchs pri pregledu škole 19. lipnja 1946. iskazao je zadovoljstvo njezinim radom s obzirom na okolnosti u kojima je škola djelovala.⁸ U prvom su razredu bila 42 učenika, drugom 6, trećem 7, a četvrtom 3 učenika. Školska zgrada nije bila u potpunosti popravljena pa je "dio krova bio pokrit papirom", što je dokaz loših osnovnih uvjeta u kojima je ova škola djelovala te prve poslijeratne godine. 1946./47. uz spomenutu učiteljicu zaposlena je i učiteljica Marica Anić, koja radi s drugim i trećim razredom u kombinaciji. Sljedeće školske godine ponovno radi samo jedna učiteljica, i to Ruža Jelušić. U knjigu zapisnika zapisao je školski kotarski inspektor Ljudevit Fuchs da je učiteljica usprkos velikom broju učenika (93) "uspjela savjesnim radom postići u svim razredima lijep uspjeh". 1950./51. u veljači je uz Ružu Čandrlić radila i učiteljica Olga Starčević.

Izneseni podaci o dolasku i stalnim izmjenama učitelja u ovome kratkom razdoblju imali su znatnijeg utjecaja na pedagoški rad i djelovanje. Dolaskom bračnog para Biondić 1. veljače godine 1952. uvjeti rada vidno su se promijenili. Oni dolaze iz Bribira, kotar Crikvenica, i u ovoj školi ostaju sve do umirovljenja. Najprije rade sami s mnogo polaznika, posebice u vrijeme prijelaza iz četverorazredne osnovne škole u osmorazrednu. Svojim pedagoškim djelovanjem znatnije utječu na odgoj i obrazovanje niza mladih naraštaja vratničkoga kraja i pripomažu bržem prilagođavanju te mladeži na suvremene civilizacijske tijekove u mjestu i izvan njega (zapisnici o pregledu škola od 1945. do 1957.).⁹

1956./57. otvoren je i sedmi razred, a godinu dana kasnije i osmi. 1957./58. završio je prvi naraštaj učenika osmi razred u ovoj školi.

⁷ Svaka je škola morala napisati izvješća u kojima su mjerodavne školske vlasti imale podatke o uspjehu tečajeva za opismenjivanje. Tako je činila i Osnovna škola Vratnik, Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

⁸ Zapisnici o pregledu škole od 1945. do 1957. Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

⁹ Zapisnici o pregledu škole od 1945. do 1957. Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

Osnovnoj školi u Vratniku pripojene su područne četverorazredne škole u Senjskoj Dragi, Liskovcu i Crnom Kalu. Učenici starijih razreda iz ovih mjesta svakodnevno su išli u školu u Vratniku. Da bi reforma uspjela, već se mnogo ranije pripremala takva razdioba u osnivanju središnjih osmorazrednih škola. Tu tvrdnju dokazuje i dopis Narodnog odbora Kotara Senj Narodnoj školi Vratnik br. 2782/53: "... ujedno se obavještavaju upravitelji škola da će se 21. i 22. lipnja održati izložba dječjih ručnih radova... Izložbu će organizirati učitelji na školama i općinskim centrima za sve škole koje pripadaju pod dotičnu općinu... U Vratniku za Vratnik, Crni Kal, Liskovac i Senjsku Dragu..." Tako se postupno organizacija ukupnog školskog života ovoga područja usmjeravala prema vratničkoj školi. Djeci s područnih škola nije bilo nimalo lako jer su svakodnevno morala pješaćiti u školu iz udaljenih mjesta, a napose im je bilo teško u zimskim mjesecima. Stoga je bilo i dosta prekida u redovitom pohađanju nastave. Slična je situacija bila na čitavom području grada Senja.¹⁰

S osnivanjem osmorazredne škole u Vratniku nastali su uz kadrovske probleme i prostorni. Pomanjkanje učioničkog prostora ponajprije se rješavalo adaptacijom gospodarske zgrade uz samu školu i učioničkog prostora u Društvenom domu. Pa ipak ni to nije zadovoljavalo osnovne uvjete održavanja nastave. Stoga se 1965. počela graditi nova škola tik uz Društveni dom. Tako je škola u Vratniku imala zgradu s četiri velike učionice, pokrajnjim prostorijama i dvije sobe za nastavnike i ravnatelja škole i stvorili su se uvjeti za suvremenu nastavu. Međutim, s vremenom se broj polaznika smanjivao, a time i potreba za širim prostorima. U škol. god. 1996./97. škola se zatvara jer više nije bilo polaznika.

Brojčano stanje po razredima (1939.-1988.)

Šk.god.	Razred								Ukupno
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1939./40.	30	23	19	22	14				108
1945./46.	42	6	7	3					58
1946./47.									82
1947./48.	24	29	36	14	2				105
1948./49.	27	24	28	36					105
1949./50.	17	25	23	26					91
1950./51.	14	11	25	17					67
1951./52.					7				
1952./53.	8	14	10	10	11				53

¹⁰ Vidi Zapisnik Osnovne škole Vratnik, br. 2782/53, u kojemu se među inima daju upute gdje i kada moraju škole pripremiti izložbe učeničkih radova.

1953./54.	16	5	16	8	6	6			57
1954./55.									64
1955./56.	13	15	11	5	14	6			64
1956./57.	17	12	16	12	6	14	9		86
1961./62.	11	8	9	12	26	17	26	20	129
1967./68.	10	2	9	6	11	15	15	12	81
1978./79.	5	8	6	6	13	14	8	17	77
1979./80.	12	7	8	10	10	13	13	8	75
1980./81.	3	12	6	8	10	10	12	13	74
1982./83.	4	6	4	12	8	9	10	10	63
1983./84.	6	4	6	4	15	6	10	10	61
1984./85.	6	6	4	5	8	14	7	9	59
1985./86.	1	6	6	4	10	8	14	7	56
1986./87.	2	1	7	6	6	9	8	13	52
1987./88.	5	2	1	7	10	6	9	8	48

Učitelji koji su radili u Osnovnoj školi Vratnik od 1836. do 1986.

Božo Maras	1836.
Banić	
Marija Latković	
Ljubica Kalafatić	
Katica Petričić	
Lucija Sršić	
Ivka Rukavina	
Ivan Mesić	
Zvonko Kerečin	
Albina Lončar	
Miroslava Krišković	1945.-1980.
Đurđa Šojat	1947.-1948.
Marica Anić	1948.-1949.
Ruža Jelušić	1949.-1950.
Olga Starčević	1950.-1951.
Ruža Čandrić	1950.-1951.
Ivan Biondić	1952.-1986.
Julika Biondić	1959.-1964.
Soka Kalanj	1960.-1962.
Margita Biondić	1961.-1962.
Milan Hrvoj	1961.-1962.

Berislav Mušnjak	1961.-1962.
Katarina Baranjac	1962.-1963.
Dubravka Lovrić	1962.-1963.
Drago Lopac	1962.-1963.
Drago Biondić	1963.-1965.
Ivanka Stijepić	1963.-1968.
Mirjana Lopac	1964.-1967.
Mandica Đurić	1964.-1967.
Mirko Raguž	1966.-1970.
Ante Stijepić	1966.-1968.
Nikica Stipaničić	1966.
Janica Barbić	
Pero Ivanić	1965.-1966.
Ružica Ivanić	1965.-1966.
Ivan Remeta	
Josip Češarek	1967.-1968.
Marija Turkalj	1967.-1968.
Ana Horvatić	1973.-1981.
Ž. Horvatić	1973.-1986.
M. Rončević	1978.
Olga Biondić	1979.-1986.

Sl. 2. Učenci I - IV. razreda OŠ Vratnik, šk. god. 1981./82.

1. red s lijeva na desno čuče: Ante Nekić, Kata Rončević, Katarina Katalinić, Nikola Biondić, Valentin Rončević, Milan Krmpotić, Dragan Krmpotić, Marija Golem, Perica Rončević.

2. red stoje: Tomislav Nekić, Božena Rončević, Dragica Biondić, Božica Biondić, Željko Nekić, Mate Katalinić, Dražen Biondić, Milan Rončević.

3. red stoje: nastavnik Ivan Remeta, Vlatka Biončić, Tomislav Katalinić, Anđelko Nekić, Andrija Katalinić, Domagoj Remeta, Veronika Biondić, Ljubica Nekić, Ivan Nekić, Nikica Rončević i nastavnica Marija Rončević

Pučka škola u Liskovcu

Liskovac je jedan od nekoliko stolačkih zaselaka smještenih na prisojnim obroncima Senjskoga bila. Zaseoci leže razbacani po brežuljcima i po nekoliko kilometara udaljeni jedan od drugoga. U sredini samog sela odlučeno je 1930., uz dosta muke (jedan je čovjek zbog toga izgubio život), da se škola gradi u zaselku Liskovcu. Kako je često dug put od odluke do njezina ostvarenja, tako se i u ovom slučaju gradila od 1935. do 1937. Sama školska zgrada bila je vrlo lijepa i isticala se u cijelom kraju svojom jedinstvenom arhitekturom. Nešto kasnije izgrađena je po istom nacrtu i škola u Bilopolju. U gradnji škole velik su doprinos dobrovoljnim radom dali vrijedni mještani svih zaselaka: Žuklja, Krča, Batinovice, Liskovca, Stolca i Ljubežine. Zgrada je imala dvije velike učionice,

prateće prostorije i odgovarajući učiteljski stan. Ispred škole kao na dlanu leži čitavo Hrvatsko primorje s otocima.

Prvi je učitelj u ovoj školi bio Ivan Ropac, koji je ovdje službovao samo jednu školsku godinu, ali je unatoč tomu mještanima ostao u lijepoj uspomeni. Školski inspektor pri posjetu školi zapisao je u svoj zapisnik za Ropca da je on "čovjek koji svoj posao obavlja s ljubavlju". Radio je na općem prosvjećivanju sela, a s djecom je unapređivao voćarstvo. Te prve godine školu su pohađala 34 polaznika, pretežito prvoškolaca, a i dalje je velik dio mladeži ostao nepismen. Nije se moglo cjelokupnu populaciju mlađih od 14 godina odjednom uključiti u školu.¹¹

Djeca su nastavu pohađala neredovito. (Treba napomenuti da su do otvaranja škole u Liskovcu neki učenici pohađali nastavu u Senjskoj Dragi.) Neredovitost pohađanja škole bila je posljedica činjenice da su roditelji djecu iskorištavali za kućanske poslove i čuvanje stoke. Osim toga put do škole bio je otežan i u zimskim mjesecima zbog snijega i nevremena koji u ovome dijelu senjskoga zaleđa i danas znadu prekinuti vezu sa susjednim mjestima i po više dana. To se često isticalo kao velik problem u svim školskim dokumentima, a jasno je da je utjecalo i na opći uspjeh na kraju školske godine.¹²

Budući da je ovo selo siromašno i da žitelji teško žive, nije se moglo odvajati ni za osnovne potreštine, kao što su olovke, bilježnice, nabavka knjiga u knjižnici i sl. A to se sve znatno odražavalo na cjelokupan nastavni proces. O svemu je tome često raspravljao učitelj sa članovima školskog odbora. Tako u izvješću od 24. svibnja 1938. piše da je velik problem udaljenost škole od učeničkih domova, zbog čega djeca do škole pješače i po jedan sat.

I u Liskovcu se u nekoliko navrata godine 1938. i 1939. raspravljalo o mogućnostima otvaranja viših razreda. Na sastanku što je održan 23. ožujka 1939. odlučeno je da se ne otvaraju viši razredi jer roditelji ionako s velikom mukom šalju svoju djecu u školu. A ako bi se otvorili stariji razredi, povećao bi se broj polaznika pa bi roditelji kod kuće imali malo koristi od svoje djece. Osim toga nije bilo ni "učiteljske sile" za takav rad.¹³

¹¹ Zapisnici Školskog odbora u Liskovcu godine 1938., Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

¹² U izvješću što je upućeno Načelstvu sreza senjskog pod br. 3324/38, stoji da je najvažniji razlog što djeca neredovito pohađaju nastavu u potpunoj nezainteresiranosti roditelja za školovanje svoje djece.

¹³ Na sjednici Školskog odbora, održanoj 23. ožujka 1939., zaključeno je da se ne otvaraju viši razredi, s obrazloženjem da je taj kraj siromašan i da roditelji ne mogu materijalno podnijeti izdržavanje djece do 17. godine, jer očekuju da će im djeca u tim godinama već donijeti koristi. Školski su odbor sačinjavali: Ivan Biondić iz Liskovca, Ivan Biondić iz Ljubežina, Stipan Biondić iz Stolca, Mile Nekić iz Stolca, Gašpar Nekić iz Žuklja i Eduard Boban, učitelj.

Školske godine 1938./39. dolazi u ovu školu za učitelja Eduard Boban, rodом iz Ključa u Bosni. Kao početnik rad s 38 učenika obavljao je s voljom i velikom upornošću. Pronalazio je razne mogućnosti u pružanju pomoći djeci koju je učio, otvorio je školsku kuhinju u kojoj su se hranila siromašna djeca, i sam je na početku njezina rada dao prilog od 300 dinara. Prema izvješću od 28. lipnja 1939. u školskoj se kuhinji hranio 31 učenik. Od 17. travnja do 27. lipnja 1939. pripremljena su 1573 topla obroka za liskovačke pučkoškolce. 1939./40. nastavu je pohađalo 38 učenika, a sljedeće školske godine 34. Godinu dana kasnije taj se broj smanjio na 26 jer su to bile ratne godine i sela su bila jako nesigurna. Stolac je teritorijalno pripadao općini Sv. Juraj pa je sve što mu je bilo potrebno, morao tamo nabavljati. Međutim, siromaštvo je vladalo i u Sv. Jurju, pa je škola u Liskovcu morala tražiti od Gradskog poglavarstva u Senju pomoć u hrani i ostalim potrepštinama.¹⁴ Unatoč tome svemu nastava se obavljala za vrijeme rata tek s malim prekidima. Nakon Eduarda Bobana u Liskovac dolazi za učitelja 15. studenoga 1942. Branka Mikuličić, koja radi sve do 17. lipnja 1943. Nakon nje samo nakratko opet školu preuzima Eduard Boban, kojega zamjenjuje 6. studenoga 1943. Mladen Šojat. Na temelju okružnice Ministarstva prosvjete školama je pružena mogućnost da svoje ustanove imenuju po poznatim ličnostima. Tako 14. veljače 1942. školski odbor raspravlja o nazivu škole u Liskovcu. Učiteljica Branka predlaže da se škola zove "Kralj Tomislav", što je odbor jednoglasno prihvatio.

U novi školski odbor ušli su sljedeći mještani: Ivan Biondić, Jure Margeta, Božo Biondić, Mile Nekić, Ive Biondić i Gajo Nekić, koji su počeli djelovati od 28. prosinca 1943., pa su već na prvom sastanku odlučivali o organiziranju tečaja za opismenjivanje. Izrađen je i novi pečat sa zvijezdom petokrakom i nazivom: "Državna mješovita pučka škola Liskovac – kotar Senj".

Nakon rata Prosvjetni odjel u Senju šalje u ovu školu učitelja Ljudevita Fuchsa, koji je ranije radio u školi u Lukovu. Liskovačku školu preuzima 12. svibnja 1945. i u njoj radi do 26. veljače 1946. Zamjenjuje ga Srećko Lopac, koji dolazi u školu 14. ožujka 1946. Nakon rata u ovome selu ima 646 stanovnika, među kojima su 162 nepismena. Stoga su učitelji imali veliku zadaću da organiziraju tečajeve za opismenjivanje. To im je svima bio velik teret jer su se nepismeni vrlo teško odlučivali na pohađanje takvih tečajeva.

Kad je učitelj Srećko Lopac odlazio iz Liskovca, zabilježeno je da je u knjižnici bilo 118 knjiga.¹⁵ Nakon njega školu preuzima učiteljica Marica Anić.

¹⁴ Državna mješovita škola u Liskovcu upućuje dopis pod br. 97/41., kojim traži pomoć u živežnim namirnicama za učitelja jer se do tih namirnica ne može doći preko općine Sv. Juraj.

¹⁵ Pri primopredaji škole zapisnički je ustanovljeno da se u školskoj knjižnici nalazi 118 knjiga i da se predaju na čuvanje Školskom odboru do dolaska novog učitelja M. Anić.

U to se vrijeme broj polaznika škole postupno povećavao pa je i sam nastavnički posao postajao sve težim za jednoga učitelja. Ipak, ta učiteljica izvršava svoje obveze, naravno, uz mnogo muke i truda.

Nakon nje u školu dolazi učitelj Joso Vidaković, pa Tomo Futač. Sada se učitelji često izmjenjuju. Mnogi rade i žive u toj školi kao da su u prolazu. S otvaranjem starijih razreda povećava se broj učenika. Postupno, u skladu s primjenom zakonskih propisa, sve do godine 1958. škola prerasta u osmorazrednu. Razredi rade po tipu "B" sve do 1959. Manjkaju učitelji, ali nema ni prostora za nastavu s višim razredima. A kako je ova škola već dobrim dijelom povezana s vratničkom školom, djeca starijih razreda prelaze u Vratnik, a ostaju samo mlađi učenici do četvrtog razreda s jednim učiteljem.

Selu je trebalo učitelja, posebice onih učitelja koji bi mu pomagali u njegovu gospodarskom djelovanju. Stolac je sve do godine 1965. bio bez struje, ceste i trgovine. Da bi se život i rad odvijao koliko-toliko normalno, učitelji su trebali uložiti mnogo truda. Međutim, s dolaskom ceste, struje i trgovine selo se, kao po nekom prirodnom zakonu, počinje raseljavati poput mnogih susjednih naselja. Tako stolački zaseoci pomalo ostaju bez mladeži pa se škola morala zatvoriti godine 1980., nakon 43 godine postojanja. Još i danas ponosno stoji stara školska zgrada odolijevajući zubu vremena i svjedočeći da je tu nekada tekao život.

Učitelji koji su radili u Liskovcu od godine 1937. do 1980.

Ivan Ropac	1937.-1938.
Eduard Boban	1938.-1943.
Marija Mikuličić	1942.-1943.
Mladen Šojat	1943.-1945.
Ljudevit Fuchs	1945.-1946.
Srećko Lopac	1946.-1947.
Marica Anić	1947.-1948.
Josip Vidaković	1948.-1949.
Tomo Futač	1949.-1951.
Zdravko Svast	1951.-1952.
Božo Janjanin	1952.-1952.
Anka Anić	1952.-1953.

Milka Lopac	–	–
Slavica Babić	–	–
Milan Babić	–	–
Tončika Dujmović	–	–
Olga Grbac	1963.-1964.	
Mirko Raguž	1964.-1966.	
Laura Kovač	1966.-1967.	
Miroslav Kovačević	1967.	
Milan Maljković	–	
Janica Šikić	–	–
Ilija Malbaša	1979.-1980.	

Pučka škola u Senjskoj Dragi

Godine 1903. otvorena je škola u Senjskoj Dragi.¹⁶ Izgrađena je u Jarugi, negdje na sredini zaselaka i sela otkuda su u školu dolazila djeca iz Senjske Drage, Stolca i Rončevih Dolaca. Ne znamo tko je bio prvi učitelj. Nastava se u toj školi održavala sve do početka Drugoga svjetskog rata, a tijekom rata, bez većih prekida, u lugarskoj kući na Perdasima.

Između dva rata u ovoj su školi među ostalima radili i Marica Arap i Marica Moćan, a uoči Drugoga svjetskog rata učiteljica Vinka Vukasović. Nakon rata škola je premještena u privatnu kuću u Gornjim Lopcima, koja je bila nepodesna za nastavu, a u njoj se obuka održavala do godine 1956. Tada mjesne školske vlasti kupuju drugu privatnu kuću u Donjim Lopcima, uz samu prometnicu koja povezuje Senj s Brinjem i dalje sa Zagrebom, ali je i ta kuća bila bez igrališta i bez osnovnih uvjeta za rad, a nastava se u njoj održavala sve do godine 1970., kada je škola zatvorena jer na ovim prostorima nije bilo dovoljno djece za nastavak nastave.

U skromnim školskim dokumentima o ovoj školi nalazimo i podatak da su u njoj nakon rata radili učiteljica Kata Mežnarić i učitelj Josip Vidaković. Dulje se zadržala učiteljica Anica Lopac, koja na ovu školu dolazi godine 1952. Iz zapisnika školskog odbora u Senjskoj Dragi saznajemo da je odbor radio školske godine 1959./60. u sastavu: Drago Lopac, Ivica Lopac, Josip Lopac, Luka Krmpotić i učiteljica Anica Lopac. Na svojim sjednicama uz ostalo raspravljali su o uspjehu učenika, njihovim izostancima i mjerama koje su poduzimali da bi djeca redovito pohađala nastavu. A kako je škola djelovala u vrlo teškim okolnostima, pokazuje i podatak da je školski odbor odlučivao i o opskrbi škole ogrjevnim drvom. Svaki je roditelj morao ispiliti pola metra drva jer škola nije imala novca.¹⁷

Skromni školski podatci pokazuju da je u ovoj školi bilo uvijek malo djece i da su roditelji često djecu ostavljali kod kuće. O tome je u više navrata raspravljao i školski odbor i donio rješenja, ali je bilo vrlo malo promjena nabolje jer su roditelji sa školom slabo surađivali i svoju djecu nerado slali na nastavu, posebice onu iz starijih razreda. Povremeno je u ovoj školi organizirana nastava i za učenike petog i šestog razreda, što je najviše ovisilo o broju polaznika. Kad je uspostavljena osmorazredna škola u Vratniku, u nju se sele učenici petog i šestog razreda iz Drage, a od školske godine 1959./60. u Vratniku imaju nastavu

¹⁶ A. CUVAJ, 1913, 185.

¹⁷ Zapisnici Školskog odbora Osnovne škole Senjska Draga, Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

i dragarski učenici nižih razreda. Tako i škola u Senjskoj Dragi pripada Središnjoj školi Vratnik. Godine 1970. škola ostaje bez učenika, učiteljica Anica Lopac premještena je u Senj, a senjskodragarska škola zauvijek se zatvara.¹⁸

Brojčano stanje po razredima u Senjskoj Dragi (1939.-1970.)

Šk. god.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Ukupno
1939./40.	10	9	4	5			28
1956./57.	8	6	1	1	10		26
1957./58.	6	6	6	1	2	2	23
1958./59.	6	7	6	6			25
1959./60.	6	6	5	6	5		28
1961./62.	7	6	5	6			24
1967./68.	5		6	3			14

Sl. 3. Učenici OŠ Senjska Draga s učiteljicom Anicom Lopac, 19. svibnja 1966.

Stoje (s lijeva na desno): Nevenka Žumberac, Marijana Nekić, Josip Lopac, Katarina Biondić, Ana Rončević i učiteljica Anica Lopac.

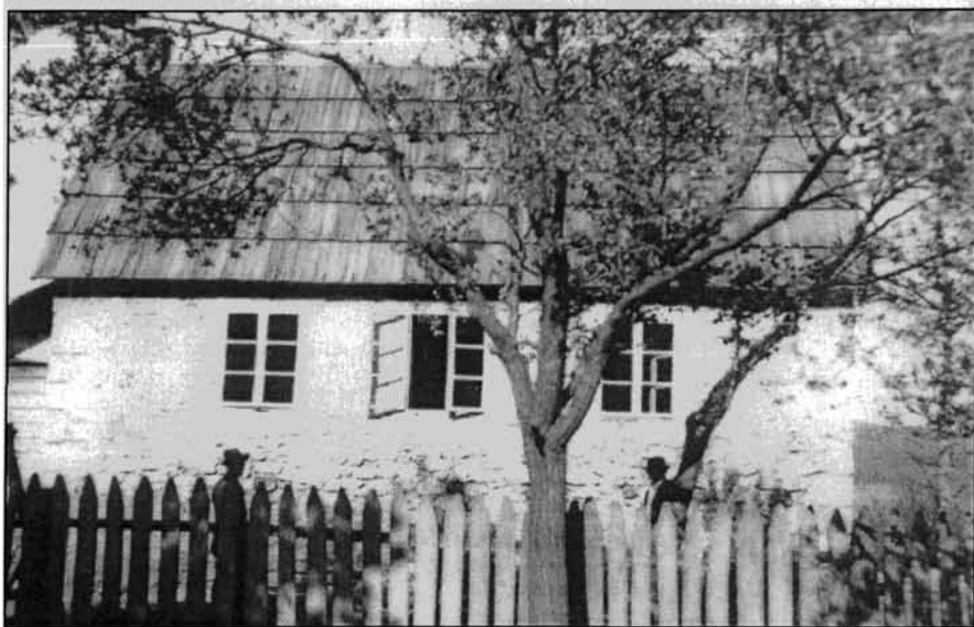
Kleče (s lijeva na desno): Jurica Lopac, Branko Lopac, Zdenko Buršić, Tomislav Lopac.

¹⁸ Matična knjiga Osnovne škole Senjska Draga 1952.-1970., Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

Pučka škola u Crnom Kalu

Pučka škola u Crnom Kalu počela je s radom mnogo kasnije nego većina drugih škola na senjskom području. Dakako, ovdje se misli na razdoblje između dva rata. Potreba za školom postojala je i ranije jer su im djeca išla u sedam kilometara udaljeni Vratnik. Nisu sva djeca išla u školu niti su mogla ići, a razlozi za nepohađanje nastave uglavnom su već spomenuti u izlaganju o ostalim školama na tom području.

Zahvaljujući nastojanjima naprednih ljudi ovoga mjesta, još godine 1936. u ime Crnoga Kala, Poljana i Vrzića traži se od "sreskog načelstva u Otočcu" dozvola za otvaranje škole. Mjesto je dobilo odobrenje, ali su razmirice i svade gradnju škole odgodile za nekoliko godina. Nikako se Crnokalčani i Vrzićani nisu mogli dogovoriti na kojem će mjestu graditi školu. Jedni su zahtijevali da ona bude u Vrzićima, a drugi u Crnom Kalu. Zajedničko rješenje nikako nisu mogli postići iako je udaljenost između ta dva sela malena. Vrijeme je prolazilo i tek godine 1939. traže drugo odobrenje, ali ovaj put iz Zagreba. I drugi put dobivaju odobrenje, ali se zbog starih razmirica gradnja škole opet odgađa.¹⁹

Sl. 4. Kuća u kojoj se održavala nastava u Crnom Kalu godine 1940.

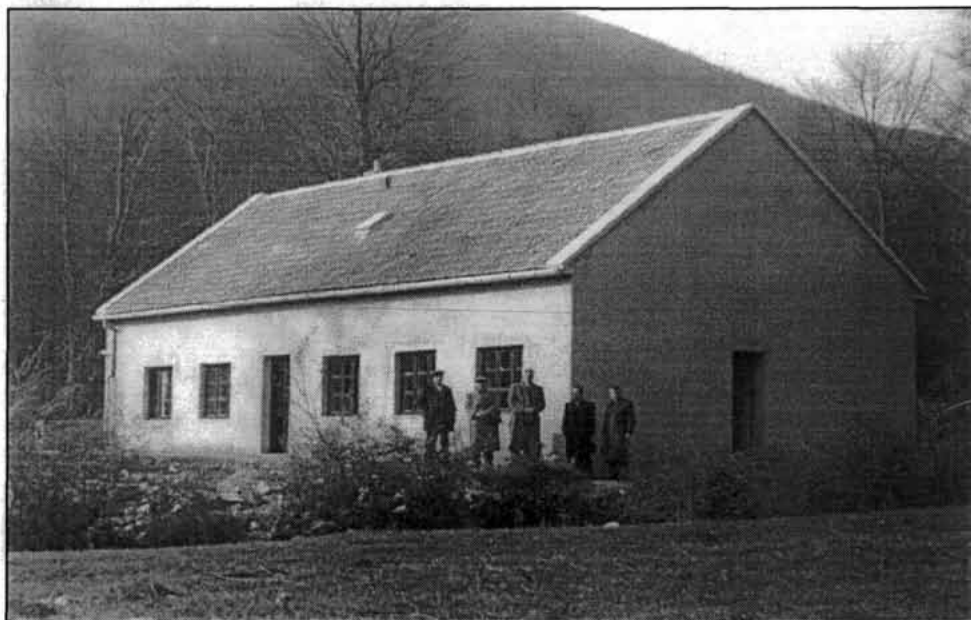
¹⁹ Ljetopis Osnovne škole Crni Kal, Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj.

Budući da se mještani spomenutih sela nikako nisu mogli dogovoriti, rješenje se nalazi tako da se škola otvara u jednoj privatnoj kući s vrlo skromnim prostorom i okolišem. To je bilo godine 1940. Školski su namještaj dobili iz škole Vratnik, a prva je učiteljica bila Dragica Grubjašić. Nije nam poznato koliko je bilo učenika u toj prvoj godini. Škola dobiva i novčanu pomoć za nabavu učila u iznosu od 4800 dinara od općinskog poglavarstva u Brlogu. To su bila velika sredstva, otprilike u visini polugodišnjeg proračuna same škole, a trebala su poslužiti za nabavu nastavnih pomagala.

Dragicu Grubjašić, koja radi svega nekoliko mjeseci, zamjenjuje mladi učitelj iz Senjske Drage Srećko Lopac.

Za vrijeme rata ova škola radi samo povremeno. Zbog nedostatka učitelja s djecom su radili neko vrijeme nešto pismeniji ljudi iz sela, jer se samo tako škola mogla održati, a djeca nisu morala pješačiti u sedam kilometara udaljeni Vratnik. To ratno vrijeme obilježeno je neredovitim pohađanjem nastave, slabim nastavnim radom i skromnim znanjima koja su djeca stjecala u takvim okolnostima.

Nakon završetka rata prvi je učitelj bio Petar Biondić, koji se uz rad školuje za učitelja. U ljetopisu se spominje i Anka Vrzić kao priučena učiteljica. Nakon nje za učitelja dolazi Ivan Radnar i Aleksandar Pravdica. Od godine 1953.

Sl. 5. Zgrada Osnovne škole u Crnom Kalu godine 1956.

u Crnom Kalu radi kao učiteljica Marija Anić, koja nešto kasnije mijenja prezime u Katalinić. Ta učiteljica ostaje u ovoj školi punih deset godina. Godine 1954. gradi se nova škola na onom mjestu gdje su je mještani planirali izgraditi još one davne godine 1936. U toj zgradi nastava se održavala sve do godine 1990., kada se škola zatvorila. Broj polaznika nikad nije bio velik. Učenici starijih razreda uvijek su imali nastavu u Vratniku, a ovdje se nastava organizirala samo povremeno za peti razred. Održavanje nastave ovisilo je o mnogim okolnostima, posebice o broju stručnih učitelja u školi Crni Kal i Vratnik.

Učitelji koji su radili u Osnovnoj školi Crni Kal (1940.-1990.)

Dragica Grubjašić	1940.
Srećko Lopac	1940. - 1942.
Petar Biondić	1945. - 1946.
Anka Vrzić	1946.
Ivan Radnar	1946. - 1948.
Aleks. Pravdica	1948. - 1953.
Marija Anić	1953. - 1964.

Nada Petrić	1964.
Marija Slanec	1964. - 1965.
Janica Barbić	1965. - 1966.
Dragica Katalinić	1966. - 1967.
Ivan Remeta	1966. - 1967.
Marija Vrzić	1973. - 1984.
Karmen Čorić	1984. - 1990.

Izvori

Dokumenti:

Statistički podatci Osnovne škole Vratnik, Školski muzej Zagreb

Mjesečna izvješća s tečajeva za opismenjivanje do godine 1949.

Zapisnici o pregledu škola od 1945. do 1957. u Vratniku, Pismohrana Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Senj

Knjiga zapisnika Školskog odbora u Liskovcu od 1938. do 1953.

Zapisnici Školskog odbora Osnovne škole Senjska Draga 1956.

Matična knjiga Osnovne škole Vratnik

Matična knjiga Osnovne škole Liskovac

Matična knjiga Osnovne škole Senjska Draga

Matična knjiga Osnovne škole Crni Kal

Literatura

B. FRANZ, *Otočaner Regimentsgeschichte*, Karlstadt, 1855.

A. CUVAJ, *Grada za povijest školstva kraljevine Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, sv. 3 i 9, Zagreb, 1910, 1913.

F. J. FRAS, *Topografija Karlovačke Vojne krajine*, Gospić, 1985.

Školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji od njegova početka do konca god. 1895, Zagreb, 1896.

DIE ELEMENTARSCHULEN IM VRATNIK

Zusammenfassung

Auf Grund der Schuldokumentation und anderer autenthischer Quellen die ueber das Senjer Schulwesen sprechen, wird in diesem Artikel die Problematik des Senjer Elementarschule-Wesens in Vratnik, Liskovac, Senjska Draga und Crni Kal bearbeitet. Das scharfe Gebirgs-Klima beienflusste die Taetigkeit der erwaehten Schulen, besonders in Bezug auf den Schulbesuch, aber ueber dieses Problem ist wegen mangelhafter Dokumentation nicht leicht zu sprechen. Doch, die Bearbeitung der bestehenden Dokumentation wird ein Beitrag fuer das bessere Verstaendnis der allgemeinen Geschichte des Schulwesens in der Senjer Umgebung sein. Sie wird auch dem Verstaendnis der Geschichte des kroatischen Schulwesens helfen.

ELEMENTARY SCHOOLS IN THE VRATNIK

Summary

Based on the school documents and other original school papers about the school system at Senj, the author here deals with the problems of elementary school systems at Vratnik, Liskovac, Senjska Draga and Crni Kal. The severe mountain climate gave in a great deal its share in the work and activities of the above mentioned schools, specially as regards the attending of classes, about which a very few documents were preserved. Notwithstanding, the classified historical materials will help in understanding the whole history of the school systems in the hinterland of Senj which by its activities and riches give an important contribution to understanding and judgement of the long history of Croatian school systems on the whole.
